

ПРОГАЛИНИ У ПРАВІ ТА СПОСОБИ ЇХ УСУНЕННЯ І ПОДОЛАННЯ

Зміни в суспільно-політичному житті України, що відбулися з набуттям нею незалежності, поява нових економічних відносин, політична переорієнтація в умовах світової глобалізації та євроінтеграції, зумовили виникнення нових правовідносин у державі, оновлення національної правової системи. Проте стрімкий розвиток суспільних відносин і швидкі темпи законотворчості, створили ситуації, за яких деякі відносини врегульовані неповно або взагалі непорядковані чинним законодавством, що в юридичній науці отримало назву прогалини у праві.

Прогалини у праві відкривають широкі можливості свавільної реалізації норм закону, що особливо неприйнятне для України – держави романо-германської правової сім'ї, основними рисами якої є нормативність, упорядкованість і структурованість форм (джерел) права, забезпеченість їх створення правилами юридичної техніки, що зумовлює необхідність наукових розробок у галузі правозастосування при неповному врегулюванні суспільних відносин, удосконалення способів подолання прогалин у праві [1].

Варто визнати той факт, що закон як засіб регулювання суспільних відносин, повною мірою не задовольняє потреб у правовому регулюванні суспільних відносин. Це пояснюється декількома причинами: неврахуванням законодавцем під час прийняття законів окремих аспектів суспільних відносин, що потребують регулювання; допущенням помилок при використанні законодавчої техніки, внаслідок чого закладається підґрунтя для колізій тощо; постійним динамічним розвитком суспільних відносин, у результаті чого прийняття норм права відстає від наявних потреб у правовому регулюванні.

Прогалини у праві класифікують на види за такими критеріями: за повнотою правового регулювання: повні та неповні; залежно від правового впливу на суспільні відносини: дійсні та недійсні; залежно від джерел виявлення прогалин: загальносоціальні та юридичні; залежно від часу виникнення прогалин: початкові та подальші; залежно від причин виникнення: суб'єктивні й об'єктивні; залежно від поділу норм права за субординацією у правовому регулюванні: матеріальні та процесуальні. У правознавстві існують різні способи усунення та подолання окреслених вище прогалин у праві. При цьому механізм усунення прогалин у праві один. Це – внесення відповідних змін до нормативно-правових актів компетентним правотворчим органом. Основними механізмами подолання прогалин є розширювальне тлумачення норм права, судовий прецедент, аналогія закону та аналогія права. Так, аналогія закону – це врегулювання суспільних відносин, щодо яких існують прогалини у праві шляхом застосування до них норм національного або міжнародного права, що регулюють найбільш схожі відносини тієї ж або іншої галузі права. У свою чергу аналогія права – це врегулювання суспільних відносин, щодо яких

існують прогалини у праві на підставі принципів права, що закріплені в законодавстві, виводяться з його змісту та сутності, сформульовані у правовій доктрині та судовій практиці, походять із правової системи та міжнародного права [2].

Співвідношення аналогії закону та аналогії права полягає в обмеженні один одного, з одного боку, нормою закону, з іншого – принципами права, з метою врегулювання нерегульованих суспільних відносин відповідно до принципів права. Втім, розвиток суспільних відносин, реформування різноманітних сфер життєдіяльності суспільства, особливо правової, зумовлює необхідність більш глибокого аналізу та поглиблення знань про особливості застосування інституту аналогії, який би відповідав потребам теперішнього часу.

Дослідження проблематики подолання прогалин у праві потребує комплексного підходу, врахування нових напрямів розвитку вітчизняної юридичної науки, з одночасним переосмисленням наукових поглядів минулого, висвітленням прикладних аспектів цього напрямку дослідження.

У конституційному праві можливе застосування як аналогії закону, так і аналогії права, що зумовлено традиційно слабкою деталізацією його положень, а також порівняно незначним досвідом застосування новітніх законів. Окрім того, відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [3].

Подолання прогалин може здійснюватися не лише за допомогою аналогії, а й шляхом безпосереднього застосування загальних принципів права. Звернення до останніх є наступним після аналогії закону й аналогії права субсидіарним засобом подолання прогалин. Також раціональним є розмежування аналогії у праві і безпосереднього застосування загальних принципів права як різних за своєю сутністю засобів подолання прогалин. У випадку звернення до загальних принципів права ми відштовхуємося не від схожості відносин (до речі, саме на цій підставі ще в радянській літературі підкреслювалось, що вирішення юридичних питань на основі загальних принципів права не є рішенням за аналогією; використання терміна «аналогія» в цьому випадку виправдовувалось його поширеністю на теоретичному та практичному рівнях). По-перше, йдеться про застосування права для регулювання відносин, що по суті не є подібними до інших, що вже внормовані правом. Специфічність таких відносин є більш значущою. По-друге, слід ураховувати, що загальні принципи є вимогами, які діють в усіх галузях та інститутах права. Це дозволяє нам зробити логічне припущення, що такі вимоги мають діяти і щодо певних конкретних відносин. Тому для регулювання відносин, що не є подібними до інших, ми прагнемо виробити конкретне правило (*ad hoc* норму), яке б найкращим чином узгоджувалося із загальними принципами права. Так, суддя начебто зобов'язаний стати на точку зору законодавця, передбачити рішення цього питання. Зрозуміло, що застосування загальних принципів права є засобом, що вкрай рідко використовується при здійсненні правосуддя. Це пояснюється сучасним станом розвитку об'єктивного

права, коли практично всі ситуації, що вимагають правового регулювання, отримали відповідну пряму або опосередковану регламентацію з боку законодавчої влади. Загальні принципи мають безпосередньо допомогти лише в тому випадку, коли законодавча влада не запропонувала суду жодного придатного правила.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Прогалини в праві і засоби їх подолання та усунення [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://radnuk.info/pidrychnuku/38-tsvik/76-s-6-----html>
2. Прогалини у праві: поняття та способи їх усунення та подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/2103.htm
3. Прогалини та аналогія в конституційному праві [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://pidruchniki.com/1529052746791/pravo/progalini_analogiya_konstitutsiynomu_pravi